

Binnenste Buiten

FOTO'S
UIT
AMSTERDAMSE
COLLECTIES
&
ARCHIEVEN

28 september t/m
5 december 2007

Binnenste

Buiten

FOTO'S
UIT
AMSTERDAMSE
COLLECTIES
&
ARCHIEVEN

Maria Austria Instituut
Rijksmuseum Amsterdam
Stadsarchief Amsterdam
Stedelijk Museum Amsterdam

↳ Binnen de stadsgrenzen van Amsterdam bevindt zich een schat aan kwalitatief hoogwaardige fotografie. Veel van deze fotografische rijkdom is te vinden in een aantal vooraanstaande collecties en archieven. De belangrijkste zijn die van het Maria Austria Instituut, het Rijksmuseum Amsterdam, het Stadsarchief Amsterdam en het Stedelijk Museum Amsterdam. Foam heeft een tentoonstelling samengesteld waarbij gebruik is gemaakt van werk dat in bezit is van deze vier instellingen.

Hoewel er grote verschillen bestaan in ontstaansgeschiedenis, aard en doelstellingen van deze collecties en archieven zijn er ook overeenkomsten. Zo is in veel werk de mens, in al zijn verschijningsvormen, onderwerp van de

fotografie. De menselijke verschijning is nooit neutraal. Ras, geslacht, leeftijd, kleding, gezichtsuitdrukking en houding zijn belangrijke elementen op grond waarvan een afgebeelde persoon wordt beoordeeld en gewaardeerd. Dit gebeurt veelal direct en onbewust. De 'afleesbare' mens en de veelal complexe relatie tussen uiterlijk en innerlijk is uitgangspunt van de tentoonstelling *BinnensteBuiten*.

Sinds de beginjaren van de fotografie bestond bij mensen de behoefte zichzelf met behulp van dit nieuwe medium vast te leggen. Zeker nadat fotografische technieken verbeterden heeft de portretfotografie zich tot een geheel eigen en populair genre ontwikkeld. Aanvankelijk waren het voornamelijk vertegenwoordigers van de hogere sociale klassen die zich lieten fotogra-

feren. Daarbij hadden zij meestal uitdrukkelijke wensen hoe zij in beeld gebracht wilden worden. Aankleding, pose, locatie en attributen droegen allemaal bij aan het beeld dat iemand van zichzelf wilde tonen. Beeld, zelfbeeld en gewenst beeld, werkelijkheid en illusie komen daarbij veelal samen. Hoewel deze vorm van regie en inscenering tegenwoordig minder voor komt, blijft elke vorm van portretfotografie verre van neutraal. Portretten onthullen vaak meer over de historische, sociale en culturele context waarin zij zijn ontstaan, dan over de identiteit van de geportretteerde. Hoe zien we onszelf, hoe zien en beoordeelden we elkaar of de ander en wat wordt belangrijk gevonden in ons uiterlijk, in mode of houding?

Dergelijke vragen zijn niet alleen relevant bij portretfotografie in de enge betekenis van het woord, maar ook bij elke vorm van fotografie waarop mensen zichtbaar zijn. Elk mens is immers naast een uniek individu met een geheel eigen identiteit, ook drager van een scala aan betekenissen - van raciale, sociale, religieuze, medische of seksuele aard. Ieder mens is naast een 'wie' altijd ook een 'wat'.

Voor de tentoonstelling is uit bovengenoemde collecties en archieven een groot aantal foto's geselecteerd van louter Nederlandse fotografen met de nadruk op werk van na 1945. Op enkele uitzonderingen na is al het werk ook gemaakt in Amsterdam door in Amsterdam werkzame fotografen. Naast bekende namen zoals **Johan van der Keuken**, **Ed van der Elsken**, **Bertien van Manen** en **Rineke Dijkstra** zijn minder bekende fotografen gekozen. Traditionele fotografische genres zoals portretfotografie, documentaire fotografie en autonome fotografie zijn niet leidend geweest bij de samenstelling van de tentoonstelling. Zo wordt niet alleen recht gedaan aan de diversiteit van de verschillende collecties, maar wordt ook een verrassend licht geworpen op bekend werk.

Bij de selectie is gebruik gemaakt van enkele thema's die direct samenhangen met het uitgangspunt van de tentoonstelling. Deze zijn ondermeer 'sociale klasse', 'arbeid', jeugd- en tegencultuur' en 'ethnische diversiteit'. Deze

thema's zijn los en zonder nadruk gehanteerd. Thema's en categorieën lopen immers door elkaar en een te strikte indeling zou geen recht doen aan de complexe relatie tussen uiterlijk en innerlijk.

Zo is van **Raimond Wouda** werk opgenomen uit zijn serie 'Tuindorp Oostzaan', een echte Amsterdamse volkswijk. Ook Tante Stijn, in haar overdadig gedecoreerde huiskamer gefotografeerd door **Paul Huf**, is een typische bewoner van een volkswijk. De foto's van **Henk Wildschut** en **André Bogaerts** tonen dat een beroep bepalend kan zijn voor iemands uiterlijk. In opdracht van het Amsterdams Fonds voor de Kunst richtte deze laatste fotograaf zich in 1982 zelfs expliciet op mensen in beroeps-kleding.

Vanaf de jaren vijftig ontstond een jeugdcultuur vol rebellie en verzet tegen de gevestigde orde. Dit vertaalde zich in een geheel eigen kleedgedrag door jongeren, al vroeg treffend in beeld gebracht door **Ed van der Elsken**. Ook fotograaf **Cor Jaring** richtte zich graag op de zogenaamde tegencultuur en heeft als geen ander de provobeweging in de jaren zestig gefotografeerd. Zijn portret van kapitein Blauwbaard, vooraanstaand provolid, laat zien dat kleding een belangrijk instrument was in hun strijd tegen de goede zeden en gewoonten.

De multiculturele samenleving is onder andere in beeld gebracht door **Céline van Balen** en **Ulay**, zij het op totaal uiteenlopende wijze. Zo stelde **Ulay** zijn 20x24 inch polaroid camera op bij de beroemde Albert Cuyp markt in Amsterdam - bij uitstek een locatie waar ethnische diversiteit zichtbaar is. **Van Balen** daarentegen werkte zorgvuldig en in alle rust aan haar indrukwekkende serie portretten van kinderen van zeven jaar met verschillende culturele en ethnische achtergronden.

De tentoonstelling *BinnensteBuiten* toont slechts een fractie van de vele tienduizenden werken die aanwezig zijn in de collecties en archieven. Gezamenlijk geven de werken echter een beeld van de rijkdom van de fotografie die aanwezig is in Amsterdam.

Een rijkdom en diversiteit die recht doet aan de stad en haar bewoners.

Eva Besnyö, Vrouwen in klederdracht
met kinderwagens, Middelburg, 1939
© Eva Besnyö/MAI

Ad van Denderen, Schoonmaakster in Sportfondsenbad West
(uit de serie: 'De Turkse gemeenschap in Amsterdam'), 1982
© Ad van Denderen/Stadsarchief Amsterdam

Carel Blazer, Badgasten op het strand,
Noordwijk, 1947
© Carel Blazer/MAI

Onbekend, Fokker F.VIIa, H-NACT, vliegveld Waalhaven, tweede helft jaren twintig
© KLM Fotohistorisch Archief/MAI

Onbekend, Josephine Baker met chaperon en vliegers Duimelaar en Frijns bij een Fokker F.VIIa, 1928
© KLM Fotohistorisch Archief/MAI

Alle in de tentoonstelling opgenomen foto's uit het KLM Fotohistorisch Archief zijn rechtstreeks afkomstig van de originele 13x18 cm glasnegatieven, die bij het Maria Austria Instituut/MAI zijn ondergebracht. De oorspronkelijke beschrijvingen en dateringen van de opnamen zijn er niet meer. Daarom zijn de bijschriften in veel gevallen beperkt en zijn de dateringen bij benadering aangegeven. Het complete glasnegatie-

venarchief van de KLM omvat circa tienduizend opnamen. Een bedrijfsfotoarchief van glasnegatieven op dit formaat uit deze periode is zeldzaam. De tijdsperiode van de foto's omvat de beginjaren van de KLM tot aan de Tweede Wereldoorlog. Daarna werden de gebeurtenissen met een vlakfilmcamera vastgelegd en verdween de glasplatencamera naar de studio voor reproductiefotografie.

Eva Besnyö, Vuilnismannen, Amsterdam, jaren vijftig
© Eva Besnyö/MAI

Jacob Merkelbach, Boldoofabriek, Singel 92, 1931
© Jacob Merkelbach/Stadsarchief Amsterdam

Elsbeth Struijk van Bergen, Mevr. Hupka-Barth, Beethovenstraat
(uit de serie 'Dames van Zuid, gezichten uit de Beethovenstraat'), 2001
© Elsbeth Struijk van Bergen/Stadsarchief Amsterdam

Elsbeth Struijk van Bergen, Mia van Broekhuizen, Brahmsstraat
(uit de serie 'Dames van Zuid, gezichten uit de Beethovenstraat'), 2001
© Elsbeth Struijk van Bergen/Stadsarchief Amsterdam

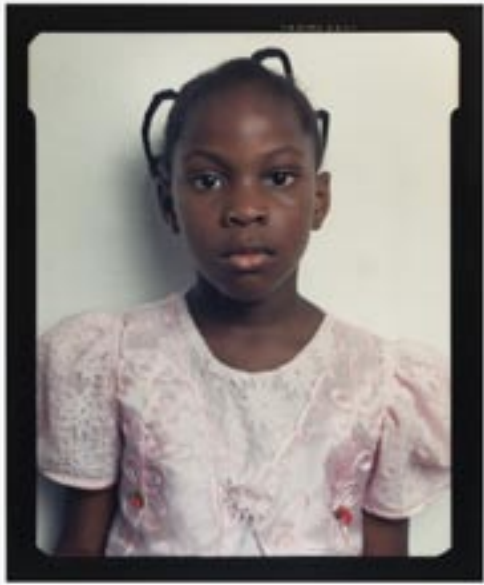
Nico van der Stam, Johnny Jordaan en Willy Alberti, Amsterdam, jaartal
onbekend
© Nico van der Stam/MAI

Paul Huf, Tante Stijn, Jordaan, Amsterdam, 1997
© Paul Huf/MAI

Raimond Wouda, Pearl, Vienne en Kimberley (uit de serie: 'Tuindorp Oostzaan'), 1999
© Raimond Wouda/Stadsarchief Amsterdam

Céline van Balen, Portret van Chima Ekeocha
(Uit de serie 'Kinderen van zeven'), 1997-1999
© Céline van Balen/Rijksmuseum Amsterdam

Céline van Balen, Portret van Iris Alberse
(Uit de serie 'Kinderen van zeven'), 1997-1999
© Céline van Balen/Rijksmuseum Amsterdam

De fotografie Céline van Balen portretteerde een jaar lang kinderen van zeven in het kader van 'Document Nederland', de jaarlijkse documentaire-fotografie opdracht van het Rijksmuseum georganiseerd i.s.m. NRC Handelsblad.

Ad Windig, Mevrouw A. Huinck z.j., jaartal onbekend
© Ad Windig/MAI

Ad Windig, Nicht Bertus Sondaar z.j., jaartal onbekend
© Ad Windig/MAI

Henk Wildschut, AMFERT: René Hupkes (Uit de serie 'A'dam Dock'), 2004
© Henk Wildschut/Stadsarchief Amsterdam

Henk Wildschut en Raimond Wouda hebben in opdracht van het Stadsarchief Amsterdam het Amsterdamse havengebied vastgelegd. Wildschut richtte zich op het portretten van werknemers in de Amsterdamse haven, terwijl Wouda voornamelijk het (industriële) landschap fotografeerde. De totale serie maakt deel uit van de collectie van het Stadsarchief.

Marnix Goossens, Cowboy Couple, 2000
© Marnix Goossens/Galerie Aschenbach & Hofland

Rineke Dijkstra, Hilton Head Island, SC, USA, 27 June 1992
© Rineke Dijkstra, courtesy Marian Goodman Gallery, New York

Ed van der Elsken, Tweeling op de Nieuwmarkt, Amsterdam, 1956
© Ed van der Elsken/Nederlands Fotomuseum, courtesy Annet Gelink Gallery

Ulay, Gezin met wandelwagen op de Albert Cuijp
(uit de serie 'Polaroid Portraits'), 2000
© Ulay/Stadsarchief Amsterdam

Ulay, Drie medewerkers van Bob's Vlaamse frites op de Albert Cuijp
(uit de serie 'Polaroid Portraits'), 2000
© Ulay/Stadsarchief Amsterdam

In september 2000 huurde kunstenaar Ulay een kraam op de Albert Cuijpmarkt. Met een grote polaroidcamera voor 20 x 24 inch foto's portretteerde hij bezoekers van de markt. In 3 dagen maakte hij zo een serie van 50 zwart-wit foto's die met elkaar een prachtig document vormen voor de culturele en etnische diversiteit van Amsterdam.

Sem Presser, Zelfportret, ca. 1935
© Sem Presser/MAI

André Bogaerts, Z.I. (uit de serie 'Mensen in beroepsleding'),
1982
© André Bogaerts/Stadsarchief Amsterdam

Lee To Sang, zt, ca. 1985
© Lee To Sang/Willem van Zoetendaal, Amsterdam

De fotostudio van To Sang was gevestigd zich in de Amsterdamse volkswijk 'de Pijp'. In deze buurt wonen veel mensen met totaal verschillende nationaliteiten en achtergronden dicht op elkaar. In de loop der jaren heeft To Sang, zelf van Chinese afkomst, tientallen bewoners in zijn minuscule studiootje ontvangen. Wars van modernisering en vernieuwing en met slechts enkele achtergronddoeken, waaronder zijn befaamde Alpenlandschap, legde hij zijn buurtgenoten vast. Zijn archief is een even ontroerend als tijdloos document van de multiculturele samenleving die in Amsterdam, maar zeker in 'De Pijp', vanaf de jaren zeventig is ontstaan. Het Stadsarchief Amsterdam heeft een aantal werken uit de studio van To Sang in de collectie.

Wolf Suschitzky, Hoogwerker op de Houtkopers-
burgwal, 1934 - 1935
© Wolf Suschitzky/Stadsarchief Amsterdam

Wolf Suschitzky, Portret van twee joodse jongetjes,
1934 - 1935
© Wolf Suschitzky/Stadsarchief Amsterdam

Wolf Suschitzky, Portret van een joods jongetje,
1934 - 1935
© Wolf Suschitzky/Stadsarchief Amsterdam

Dolf Toussaint, Mensen voeren duiven op een bankje
op de Dam, Amsterdam, ca. 1965
© Dolf Toussaint/Rijksmuseum Amsterdam

Dolf Toussaint, De ijscowinkel in de Voetboogstraat
in Amsterdam, ca. 1963
© Dolf Toussaint/Rijksmuseum Amsterdam

Cor Jaring, Kapitein Blauwbaard (Leo van de Zalm),
lid Kitsch Conservatorium, 1967
© Cor Jaring/Rijksmuseum Amsterdam

Sem Presser, Bevrijdingswielervedstrijd Jordaan, 1945
© Sem Presser/Rijksmuseum Amsterdam

Met dank aan:
Maria Austria Instituut
Rijksmuseum Amsterdam
Stadsarchief Amsterdam
Stedelijk Museum Amsterdam

foam

Foam Fotografiemuseum Amsterdam
www.foam.nl